

PROBLEME DE PRAGMATICĂ ÎN ANALIZA CONTRASTIVĂ

CODRUȚA VELOVAN

Cuvinte-cheie: *analiză contrastivă, tertium comparationis, pragmatică*

Într-un articol anterior¹ am arătat un anumit mod de înțelegere a conceptului *tertium comparationis*.

O altă viziune asupra accepției ce ar trebui să i se dea noțiunii *tertium comparationis* apare la Carlos Hernández-Sacristan. El pornește de la identificarea a două tipuri de cunoaștere lingvistică: cea științifică și cea naturală, aceasta din urmă adusă la nivelul activității comunicative concrete, plasate deci într-un context situațional determinat în care își desfășoară activitatea cele două entități ale unui act de comunicare: vorbitorul și ascultătorul/receptorul (*speaker/hearer*): „language, in effect, – spune el – must be considered not only as a specifiable set of terms and structures, but also as the knowledge that allows us to transform those terms and structures into an instrument for interaction with the world, wich is fundamentally, for man, social reality“².

Într-o astfel de circumstanță, apelul la analiza contrastivă este crucial („contrastive relationships will be crucially important“), căci „contrastive praxis includes both the activities of an «ordinary» speaker-hearer, that is, one who maintains a natural attitude toward the languages that come into contact through his/her interlinguistic

¹ *Aspecte ale analizei contrastive*, în „Philologica Banatica”, nr. 2/2011, p. 121.

² Carlos Hernández-Sacristan, *Aspects of Linguistic Contrast and Translation. The Natural Perspectives*, Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften, 1994, p. 13.

natural activity, and the activities of someone who brings languages into contact for professional reasons, whether scientific or not³. Ca atare, discursul științific e necesar a fi orientat spre studierea practicii naturale („the study of natural praxis“).

Cunoașterea lingvistică naturală se produce chiar prin simpla activitate de comunicare în limbi diferite. Este, de fapt, o cunoaștere contrastivă incipientă. Această cunoaștere naturală începe cu identificarea limbii în cauză, dar continuă prin efortul de a adapta acel sistem la situația de comunicare *in actu*: „We naturally know not only what a linguistic system is, but also how to modify it in order to adapt it to a new communicative situation“⁴.

Dacă sistemul limbilor naturale este departe de a fi unul monolitic și mai degrabă o orchestrare a diferitelor varietăți diasistemice (an orchestration of different diasystematic varieties), atunci este firesc ca el să fie adaptat diferitelor situații de comunicare, adică unei certe situații pragmatice („a certain pragmatic situation“): „Natural knowledge is not something that add to a previously constituted linguistic system, but something that determines the very constitution of the system, making it open to the necessities imposed by communicative praxis“⁵.

Este, de fapt, direcția pe care a evoluat, în timp, teoria contrastivă: „In general terms, the historical development of contrastive theory can be characterized as a shift from the contrastive study of linguistic systems to the study of contrastive processes or activities“⁶.

Din această perspectivă, *tertium comparationis* nu este altceva decât actul comunicării: „We can conclude from all of this that the true „tertium comparationis“ is the communicative act“⁷. Orice alt tip de „tertium comparationis“ nu face decât să aproximeze acest criteriu de bază. Această viziune aruncă un anumit dubiu asupra conceptului clasic de „tertium comparationis“ ca realitate conceptuală unificatoare și constantă. În acest sens, trebuie să se țină seama de faptul că

³ *Ibidem*, p. 16.

⁴ *Ibidem*, p. 17.

⁵ *Ibidem*, p. 18.

⁶ *Ibidem*, p. 35.

⁷ *Ibidem*, p. 50.

în comunicare apar două perspective calitativ diferite: una a locutorului, care este de tip „onomasiologic“ și alta a receptorului/alocutorului, care este de tip „semasiologic“. Nu există deci o perspectivă neutră asupra actului de comunicare.

Noțiunea în cauză nu-și poate avea rostul decât în cadrul unei practici comunicative intercodale („intercodal communicative praxis“). El nu poate fi un *dat* ce trebuie luat în considerare înainte de actul comparației interlinguale: „The basic „tertium comparationis“ then [...], is constituted not so much of something that offers itself to us before contrasting languages, but rather of something that is constructed or elaborated in a certain sociosemiotic situation of linguistic contact. It is difficult to conceive of a really universal and pre-established „tertium comparationis“: no less difficult than to conceive of a meaning without form“⁸.

O astfel de abordare a raportului comunicativ interlingual a dus, inevitabil, la constituirea unui alt domeniu în interiorul lingvisticii contrastive, anume *pragmatica contrastivă*. Ea are în vedere variabilitatea empirică a sistemelor în cadrul comunicării („empirical variability of systems of communication“).

Pragmatica contrastivă trebuie să urmărească manifestarea naturală a actelor dialogice, adică, în alți termeni, conversația, și să studieze modul specific prin care formele lingvistice sunt exprimate prin categorii pragmatice. În acest fel, perspectiva universalistă poate fi corectată prin anume componente ce țin de relativismul lingvistico-cultural. Ca atare, analiza contrastivă în pragmatică implică variabilele socioculturale și chiar sistemele nonverbale care diferă atât de mult de la o cultură la alta, ceea ce indică o direcție clară spre semiotică: „Any linguistic category, – se afirmă în acest sens – and especially a pragmatic category, should always be considered as the product of various semiotic components (forms, meanings, functions, references) that all interact in the process of categorial synthesis“ (p. 60)⁹. În fapt, aceasta înseamnă că o categorie pragmatică rezultă din reprezentarea a ceva cu ajutorul unei anumite forme într-un anumit

⁸ *Ibidem*, p. 52.

⁹ *Ibidem*, p. 60.

context situațional: „The effect (sense) of a pragmatic category is produced by representing something (meaning) by means of a certain form in a certain situation (use)”¹⁰.

Sunt luate în considerare și *erorile pragmatice* apărute în conversația *exolinguală* „pragmatic error in exolingual conversation“. Ele apar ca urmare a lipsei de corespondență a categoriilor pragmatice din sistemele cultural-lingvistice la nivelul interacțiunii comunicative, dar sunt specifice și procesului de însușire a unei a doua limbi. Erorile respective sunt consecința faptului că nu există o corespondență absolută între două sisteme categoriale.

În ce privește eficiența lui „tertium comparationis“, Carlos Hernández-Sacristan este destul de rezervat: „We can say, therefore, that if „tertium comparationis“ does exist, it is an ephemeral reality created by the affinity relation which is, in itself, a result of the need to resolve an interactiv problem. Or, we might also say that the real „tertium comparationis“ of pragmatic categories, at least, is the act of communication that relates them”¹¹.

PRAGMATISCHE ASPEKTE DER KONTRASTIVEN ANALYSE

Die vorliegende Arbeit beruht auf Carlos Hernandez-Sacristans (1994) **Aspects of Linguistic Contrast and Translation. The Natural Perspectives**, Peter Lang Europaischer Verlag der Wissenschaften. Nach Hernandez-Sacristan findet das "tertium comparationis" seine Anwendung, insbesondere in der kontrastiven Pragmatik und kaum oder gar nicht im Bereich der sprachlichen Universalien. Der Situationskontext allein kann das Spezifikum der verglichenen linguistischen Einheiten wiedergeben

¹⁰ *Ibidem*, p. 64.

¹¹ *Ibidem*, p. 69.